అందమైన జీవితం

నీముక్కు అంత పొడుగ్గా లేకపోతే తప్పకుండా నిన్ను పెళ్లి చేసుకొనేదాన్ని" అంది కమల ఇరవైయేళ్ల క్రితం.

ఆ మాటకి కమలమీద కోపంరాలేదునాకు. నాముక్కుమీద వచ్చింది. తరువాత చాలా సంవత్సరాలపాటు నా ముక్కుమీద ద్వేషం పెరుగుతూనే వుంది. జీవితంలో చాలా వాటితో రాజీపడ్డానుకానీ, కమల తిరస్కారానికి కారణమయిన ఈ ముక్కునిమాత్రం క్షమించలేదు.

నిజానికి కమలవంటి అందకత్తెకి ఎవరినయినా తిరస్కరించే అధికారం వుంది. మత్తుగా నిద్రపోతున్న ప్రపంచంమీద ఉదయించిన సూర్యోదయంలాంటి ముఖం, కొండ లోయల్లో మంచు తెరల్ని తట్టి లేపే వెలుగుతెరల్లాగ, గుండె లోతుల్లో కోరికల్ని తట్టి పలకరించే చిరునవ్వు, ప్రపంచాన్ని జయించిన సామ్రాజ్ఞి చివరి తిరస్కారంలాగ ఠీవిగా కదలాడే కళ్లూ, ఇవే కమలకి ఆ అధికారాన్ని యిచ్చాయనుకుంటాను.

నేనేకాదు - తనను చూడవచ్చిన పెళ్లికొడుకు ముఖం మీదే "ఆజుత్తేమిటి పొట్టేలులాగ!" అంటే, అందరూ ఏడుపు ముఖంపెట్టినా అతను చిరునవ్వు నవ్వుతూనే వున్నాడు. "దానికేం ? అవసరమయితే మార్చుకోవచ్చు." అని ఆమెకి వినబడేలాగు అన్నాడేకాని ఆ అవసరాన్ని అతనికి కల్పించలేదు కమల.

ఇంటర్మీడియట్ రోజులలో కాలేజీ కుర్రాళ్ళకి ఆమె కొంటెతనంఆటవస్తువయింది. వాళ్ళ అల్లరిపనులన్నింటినీహర్షిస్తూ, వీలయితే ప్రోత్సహించేది. ఐతే చివరకి వాళ్ళ అల్లరికి తన ఆరంగుళాల జడే బలి అయిపోయిందనీ, ఓ చీకటి సాయం కాలం ఎవరో అబ్బాయిలు ఆమె చెయ్యిపట్టుకులాగి ఒక గజం మేర కొంగునుక తిరించారనీ,మర్నాడు చాలామంది కుర్రాళ్ళ జేబుల్లో ఆ ప్యాకెట్ రుమాళ్లే కనిపించాయనీ వాళ్ళ నాన్న గారు తెలుసుకున్నాక చదువు మానిపించేశారు. అందుకూ విచారించలేదు కమల. విచారిస్తే కమల ఎందుకవుతుంది?

ఇంటిదగ్గర తీరిగ్గా గడపవలసిన రోజులలోనే మా యిద్దరి బాంధవ్యం పెరిగింది. అంత అందమైన అమ్మాయి కోరేవే సహాయమయినాచిటికెలో చేసేసేవాడిని.మధ్యాహ్నం అందరి భోజనాలూ అయ్యాక యిద్దరం ఎప్పుడేనా బజారుకి వెళ్ళేవాళ్ళం. సాయంకాలం తరుచు బీచ్‌కి వెళ్లే వాళ్ళం. విసురుగా ముఖానికి కొట్టుకొనే గాలిని ఎది రిస్తూ చికిలించే కమలకళ్ళు చిలిపిగా ఏవో రహస్యాల్ని చెపు తున్నట్టుండేవి. మసకచీకటి పడేవేళ నా చెయ్యి పుచ్చుకుని ముందుకువచ్చిపోయే కెరటాలతో ఆటలాడటంయిప్పటికీ అంద మైన కలలాగ గుర్తుకొస్తుంది. ఆమె అందాన్నిచూసి చుట్టూ ముసురుకొనే కుర్రాళ్ళని చూసి భయంగా పారిపోయేదికాదు. చిరునవ్వులో తిరస్కారాన్నో, కంటి ఎరుపులో నిర్లక్ష్యాన్నో ప్రదర్శించి నా చెయ్యి పుచ్చుకొని వాళ్ళ మధ్యనుంచే — పరివారం ఎదుట నడిచివెళ్ళిన సామ్రాజ్ఞిలాగ నడిచిపోయేది

అప్పట్లో ఆ ఠీవి, దర్పం చూసి ముగ్ధుడినయి ఆమెతో నడిచే వాడిని.

తన అందంలో గొప్పతనం తెలుసు. అది వాళ్లని ఎట్లా కట్టిపడేస్తుందో తెలుసు. మల్లెపువ్వులలో కనిపించే అమాయక మయిన అందం కాదది. త్రాచుపాములో ద్యోతకమయ్యే ఠీవి అయిన అందం — కమల అందంలో గడుసుతనంవుంది, గర్వంవుంది, ఠీవివుంది, తిరుగుబాటువుంది.

ఒకేసారి—ఒకే ఒక్కసారి—బీచ్ నుంచి వచ్చేటప్పుడు సంధ్య వెలుగులో ఒకమాట అన్న జ్ఞాపకం.

"నువ్వు చాలా అందంగా వుంటావు కమలా?"

అలా ఎప్పుడూ పిలువలేదు ఆమెని. అలాంటిమాటఆమె ముందు ఎప్పుడూ అనలేదు. నా గొంతులో వొణుకు కని పెట్టిందిగావును. దిమ్మరపోయి ఒక్కక్షణం ఆగిపోయింది.

అలాంటి విషయం ఇంతవరకూ ఎవరూ చెప్పలేదేమో! అది చెప్పడం ఆమె కిష్టమేమో!

ఒక్కసారి వంగి రెండుచేతులలో నా ముఖాన్ని తీసు కొని ముద్దుపెట్టుకుంది. ఆ తియ్యటి ఊపిరి నాకెంతో యిష్టం. కితకితలుపెట్టే ఆ నల్లటిజుట్టు నా కిష్టం. నవ్వినప్పుడు కుడిచివర బయటికి తొంగిచూసే సన్నటి పంటినొక్కు చాలా యిష్టం.

ఆ క్షణంలో కమల నాపట్ల కళ్ళల్లో ప్రదర్శించిన దయా సానుభూతీ యివాళ్టికీ గుర్తున్నాయి.

సానుభూతి ఎందుకని—?

చెప్పడం మరిచాను—అప్పుడు నా వయస్సు పదేళ్లు. కమల నా కంటే మరో పదేళ్లు పెద్ద !

♦ ♦ ♦

పెళ్లంటే సరిగ్గా అర్థం తెలీని ఆ వయస్సులో ఓసాయంకాలం తెల్లటి పొడవాటిమనిషి కమలని చూడడానికి రావడం, ఆమెవేపు చూసి చిరునవ్వు నవ్వడం, మొదటిసారిగా కమల కళ్లల్లో తృప్తి ప్రశంసా కనిపించడం, నేను కష్టపడి కొనితెచ్చిన పువ్వులూ, పళ్లూ అతనితో వచ్చినవాళ్ళందరికీ కమలపంచడం—ఆతరువాత రెండు రోజులపాటు ఆపొడవాటి మనిషిగురించే కమల మాట్లాడుతూండడం— యివన్నీ నాకు నచ్చలేదు. ఇన్నాళ్లకి నేనేదో వస్తువు పోగొట్టుకున్నట్టూ ఆటలో ఓడిపోయినట్టూ నిరుత్సాహంగా తిరిగాను.

ఆ రోజులలో రాఘవేంద్రరావుని గుర్తు తెచ్చుకుంటే నా మట్టుకు నాకే ఆశ్చర్యం వేస్తుంది. పాలరాయి లాగ తెల్లటి నునుపయిన శరీరం, విశాలమయిన నుదురూ, నవ్వితే పెదాలలో అందమైన వంపూ, మాట్లాడితే ఆడవాళ్ల గొంతులో కనిపించే లాలిత్యం, నెమ్మదీ — చాలా అందమైన వాడనిపిస్తుంది. డార్జిలింగ్ ప్రాంతాలలో జీయాలజిస్టుగా పనిచేస్తున్నాడు. సెలవులో వచ్చినప్పుడు ఎవరో అమ్మాయి ఉందంటే చూడడానికి వచ్చాడు.

మరి నెలరోజులకి తెలిసింది — వారిద్దరికీ పెళ్లవుతుందని.

"పెళ్ళంటే ?" అమ్మని అడిగాను.

అమ్మనవ్వి "మరి నాలుగైదునెలల్లో కమల ఆ అబ్బాయ్‌తో వాళ్ల ఊరికి వెళ్ళిపోతుంది" అంది.

గుండె గొంతులో కదిలింది నాకు. అన్నం సహించ లేదు. కళ్ళవెంట నీళ్ళు వచ్చాయి. భోజనం కాగానే కమలా వాళ్ళింటికి పరిగెత్తుకు వెళ్ళాను. రెండుజడలూ ముందేసుకుని ఏదో చదువుకొంటోంది కమల.

నన్ను చూచి "ఏం బాబీ?" అంది

"నువ్వు మొన్నవచ్చిన ఆ పొడవాటి ఆయనతో వెళ్ళి పోతావా ?" అన్నాను, దుఃఖాన్ని దాచుకోకుండా.

ఒకక్షణం ఆశ్చర్యంగా చూచి "అవును బాబీ" అంది. నా బిక్క మొహంచూసి అంతలో నవ్వేసింది. అమ్మకళ్ళలో కనిపించే దయ అప్పుడు నాకు కమలకళ్ళలో కనిపించింది. కాని ఆ కళ్ళు అల్లరికీ, చిలిపితనానికీ అలవాటుపడ్డాయి. ఈ రెండు రోజులలోనే కమల పెద్దదైపోయినట్టనిపించింది. ఇప్పుడు గెంతడంలేదు. పాటలు పాడడంలేదు. ఈ పెద్దరికం నాకు నచ్చలేదు. హఠాత్తుగా చుట్టూఉన్న ప్రపంచం మారిపోయి నట్టనిపించింది.

ఆ తర్వాత చాలారోజులు నిశ్శబ్దంగా గడిపాను. మధ్య మధ్య అమ్మని అడిగేవాడిని — "కమల నన్ను పెళ్ళిచేసుకుంటే మన యింటికి వచ్చేస్తుందా ?" అని. అమ్మ నవ్వింది. మరి

ఒకటి రెండుసార్లు అలా అడిగితే నవ్వి "తప్పు అనకూడదు." అని బుగ్గమీద వేలితో ఒకటి వేసింది.

ఇందులో తప్పేముంది? కమల నవ్వితే నాకిష్టం. పాడితే నాకిష్టం. ఏ సహాయమైనా చేశాక 'చాలాబాగా చేశావురా బాబీ?' అనే పొగడకి ప్రలోభపడే వాడిని. కమలకి ఏ పువ్వులు ఇష్టమో తెలుసు. యే చీరలో అందంగా కనిపిస్తుందో తెలుసు. మరి ఇంత చనువు యేం కాను?

ఇక ఆగలేక – పెళ్ళికి రెండువారా లుందనగానే — ఒకరోజు కమల తలస్నానం చేసి డాబామీద జుత్తు ఆరబెట్టుకొనే సమయంలో అడిగేశాను.

"నన్ను పెళ్ళిచేసుకోవూ?" అని.

ఆ ప్రశ్నకు ఒక్కక్షణం నిర్ఘాంతపోయింది. కాస్సేపు ఆలోచించి — "చేసుకొనేదాన్నే బాబీ - నీ ముక్కు అంత పొడుగు లేకపోతే తప్పక నిన్ను చేసుకొనేదాన్ని" అంది.

ఆ మాట చెబుతున్నప్పుడు నిజంగా ఆమె కళ్ళల్లో నీళ్ళు చూశానో లేక ఊహించుకొన్నానో గుర్తులేదు. కాని ఎప్పుడు అద్దం చూసినా కమలకళ్ళు గుర్తుకొస్తాయి.

పెళ్ళిలో ఎంత తృప్తితో, భక్తితో - వరునిపక్క ఒరిగిపోయిన ఓ బంగారుబొమ్మ యిప్పటికీ గుర్తే. వాళ్ళిద్దరి అందం, అన్యోన్యతా చూసి ఆశ్చర్యపోయాను క్షణకాలం.

గొప్ప అందగాడిని చేసుకోవాలనే అపూర్వ లక్ష్యం

సిద్ధించిన తృప్తి, గర్వం ఆ క్షణంలో ఆ అగ్నిహోత్రం వెనుక గమనించాను.

♦ ♦ ♦

పెళ్ళయిన నెలలోనే రాఘవేంద్రరావుతో డార్జిలింగ్‌కి వెళ్ళిపోయింది కమల. ఆమె తల్లీ తండ్రేకాదు. స్తంభంచాటున నిలబడి కళ్ళు తుడుచుకొంటున్న నన్నూ గమనిస్తూనే వుంది కమల. ఆమె కార్చిన కన్నీటిలో ఒక బొట్టయినా నామీద జాలితో అయివుంటుందని నా నమ్మకం.

వాళ్ళఇంటికి రాసిన ఉత్తరంలో ఎప్పుడయినా నన్ను గుర్తు చేసుకుంటే చేసుకొనేది, లేకపోతేలేదు. ఆ వయస్సులో కమల జ్ఞాపకాలు మరుగునపడడానికి పెద్దవ్యవధి అవసరం లేకపోయింది. ఉన్న ఊరిలో చదువుబాగులేదని నాన్నగారు నన్ను మద్రాసులో చేర్పించారు. శలవులకి యింటికి వచ్చినప్పుడు ఎప్పుడేనా అటువేపు వెళితే కమల వచ్చి వెళ్ళిపోయిందనో, ఆ సంవత్సరంరాదనో తెలిసేది.

వయస్సుతోపాటూ ఆలోచనలూ, అభిప్రాయాలూ స్థిమితపడ్డాయి. అలా ప్రతిసారీ వాకబుచేయడంలోనూ ఏదో ఇబ్బంది, వెగటూ తోచింది. తర్వాత ఆపనీ మానుకున్నాను. చెట్టుకు పువ్వు తెగినచోటు కన్నీరు కార్చిన గుర్తులాగ చిన్నప్పటి కమల జ్ఞాపకం మనస్సులో ఏమూలో మిగిలి పోయింది.

దాదాపు పదేళ్ళు గడిచిపోయాయి. బి. ఏ. పరీక్షలు వ్రాసేశాక ఇళ్ళకుపోయే ముందు ఓ పదిమంది విద్యార్థులం

తిరుపతివెళ్ళి అక్కడనించి చెదిరిపోదామనుకున్నాం. ప్రయాణం చాలా హుషారుగా సాగింది. కొండమీదికి బస్సులో వెళ్ళడానికి ఎవ్వరూ అంగీకరించలేదు. అందుకని ఆడుతూ పాడుతూ మెట్లు యెక్కడం ప్రారంభించాం.

యౌవనంలో "భక్తి" అన్నది భగవంతుణ్ణి చూసినప్పుడు మాత్రమే జ్ఞాపకంవచ్చే ఆలోచన అనుకుంటాను. ఎందుకంటే మిగతా యాత్రంతా వినోదంగా, విచ్చలవిడిగా సాగింది. ఆలయానికి కనుచూపు మేరలో ఆగిపోయిన కారు పక్కన నిలబడ్డ పంజాబీ అమ్మాయిని చూడగానే మాలో కొంతమంది ఆగిపోయారు. వెంటనే నవ్వుతూ కేరింతలు సాగాయి.

ఆ అమ్మాయి కారు నీడపడేచోటు అటువేపు తిరిగి కూచుంది. ఉదారంగు దుస్తులలో అప్పుడే ఈ ప్రపంచంలో కళ్ళు తెరిచిన గడ్డిపువ్వులాగ — కనిపించింది. గాలికి మీద వున్న వల్లెవాటు రెపరెపలాడుతోంది. మా అల్లరికి యిటు తిరిగితే నల్లటి కళ్ళద్దాలు, విశాలమైన ముఖం తెలిసింది. నల్లద్దాల వెనుక కళ్ళు యే భాష మాట్లాడుతున్నాయో తెలియదుకానీ, మమ్మల్ని చూడగానే సన్నటి మొక్కమీద తుమ్మెదవాలిన అలసటలాగ_నీరసించినట్టుకారు అంచుమీద కూర్చుండిపోయింది. పెదవులు నవ్వుకి తెరుచుకున్నాయి. ఇటు తిరుగబోతున్న నన్ను "బాబీ" అనే పలకరింత ఉలికిపడేటట్టు చేసింది.

ఆ అమ్మాయే పిలిచిందని గుర్తుపట్టడానికి కొంతసేపు పట్టింది. నా పక్కన మిత్రులంతా తెల్లపోయారు. "తెలిసిన అమ్మాయేనట్రా - సారీ" అని చెవిలో ఊదారు.

ఇప్పుడు నల్లకళ్ళద్దాలు తీసేసింది. ఆఅమ్మాయి వెంటనే కమలని గుర్తుపట్టాను. నిర్ఘాంతపోయాను.

"ఇదేమిటి ? నువ్విక్కడ ?" అన్నాను విస్తుపోతూ.

నవ్వింది. "ఆయనా నేనూ యాత్రలకి బయలుదేరాం. కారు చెడిపోయింది. ఎవరినో తీసుకొస్తానని వెళ్లారు." ఒక్క క్షణంఆగి – "ఆడపిల్లల్ని ఏడిపించినప్పు డెప్పుడైనా నేను జ్ఞాపక మొస్తానా బాబీ ?" అంది.

నా ముఖం ఎర్రబడింది. "నువ్వని తెలీదు. ఏమీ అనుకోకు. వాళ్లూ బాధపడుతున్నారు."

"కానీ నాకేం బాధ లేదు. మీ నవ్వులు వింటూంటే మళ్లీ పదేళ్ళ చిన్నదాన్నయినట్టనిపించింది" అంది గాలిలో తల తిప్పి.

కమలకి ఈ వేషం నప్పలేదు. బాగా ఒళ్లు చేసినట్టు కనిపించింది. లేక శరీరానికి అతుక్కుపోయిన దుస్తులలో అలా కనిపిస్తోందో. ఇంకా నిండుగా చీర కట్టుకొన్న రెండుజడల అమ్మాయే గుర్తు నాకు. చూపాలనుకున్న అందాన్ని దాచ డంలోనే గొప్పతనవుందని మన దేశంలో స్త్రీలూ, కవులూ ఒక్కసారే గ్రహించారు. అందుకే మన సాహిత్యానికీ, సౌశీ

ల్యానికీఅంతరాణింపు. కాని ఈ బట్టబయలు కాస్త వెగటుగా, చికాకుగా వుంది.

"ఏం చూస్తున్నావ్! వాళ్లు చేశానుకదూ? అవును, ఇంకేం చెయ్యాలో తెలీక" అంది పకాలున నవ్వి.

నా ఆలోచనల్ని గ్రహించినట్టుంది. వల్లెవాటు నడుంకి బిగించి "ఈ బట్టలంటే ఆయన కిష్టం. ఆయనతో టూరు వెళ్లడం నేనూ అలవాటు చేసుకున్నాను" అంది.

ఆ "ఆయన" గురించి చెప్పినట్టు మాటలలో ఆప్యాయతకంటె అధికారం, భయం కనిపించింది. ఆశ్చర్యంగా గమనిస్తూంటే—

"ఏమిటలా పిరికిగా చూస్తావ్? చిన్నప్పుడు మనిద్దరం స్నేహితులం – ఎప్పుడూ నాకొంగు పట్టుకుతిరిగేవాడివి నువ్వు" అంది

'ఇప్పుడు కొంగే లేదుగా? నువ్వూ మారిపోయావు' అన్నాను.

అంతలో ఆలోచనలో పడి "అవును. మారిపోయాను" అంది. ఈ అలంకారాలు తనకిష్టంలేనట్టుంది. అంతలో ఆలోచనలు మరిచిపోవడానికి ప్రయత్నించి "ఈసారి సెలవులకి ఇంటికి వస్తావా? – ఎప్పుడొచ్చినా నువ్వు లేవనే మీ అమ్మ చెప్తుంది_నీతో చాలా మాట్లాడాలి."

"ఇప్పుడు మాట్లాడు. మీరెక్కడ దిగారో చెప్తే_కొండ దిగగానే వస్తాను."

"నువ్వా? అమ్మో! వద్దు, వీలయితే ఆయన్నే తీసుకు మీ దగ్గరికి వస్తాను" అని మా అడ్రసు తీసుకొంది.

ఇద్దరికీ ఏవో మాట్లాడాలనివుంది. కాని మాట్లాడలేక పోతున్న సంగతి యిద్దరికీ అర్థమవుతోంది. నా విషయంలో అందుకు కారణం-వయస్సని తెలుస్తోంది. మరి కమల మాట్లాడ లేకపోవడానికి కారణం? - ముఖంమీద కనిపించేదంతా నవ్వూ, తృప్తీ, ఆనందం కాదని గుర్తు తెలిసిపోయింది.

ఆలోచనల్ని పసిగట్టినట్టుంది. 'ఇంక వెళ్ళు. మీ మిత్రులు ఎదురు చూస్తున్నారు' అంది.

నేను వెనక్కి తిరగబోతే-అంతలో గుర్తు వొచ్చినట్టు-

'అన్నట్టు, పెళ్లెప్పుడు? సంబంధాలు ఏవో వస్తున్నట్టు అమ్మ చెప్పింది. పెద్దలుచూసిన పిల్లని పెళ్ళి చేసుకుంటావా? లేక ఎవరినయినా ప్రేమించావా?'అంది నవ్వుతూ. మాటలు కూడదీసుకుని అన్నాను.

"నా ముక్కుని అంగీకరించే అమ్మాయి దొరికేవరకూ ఆగాలి."

నవ్వింది. "నీ ముక్కుకేం? నువ్వు అందంగానే వున్నావు." అంది.

ఆశ్చర్యమేసింది నాకు.

ఈ పదేళ్ళలో 'అందం'మీద ఆమె అభిప్రాయం ఎంత మారిందా అని విస్తుపోయాను. ఇప్పుడు రాఘవేంద్రరావు

ఎలా వున్నాడో చూడాలనిపించింది. ఆ సాయంకాలం భర్తని వెంటబెట్టుకుని మా గదికి వస్తుందేమోనని ఎదురు చూశాను. కాని ఆమె రాలేదు. ఆ తర్వాత మరి ఆ రేళ్ళవరకూ ఆమెను చూడడం పడలేదు.

♦ ♦ ♦

ఈ ఆ రేళ్ళలో రెండు విచిత్రమయిన మార్పులు జరిగి పోయాయి జీవితంలో. పదిహేనేళ్లు చదివిన చదువు వల్ల కాక ఐదేళ్లుగా పెంచుకొన్న అభిరుచివల్ల ఉద్యోగం దొరకడం- మనస్సులో అందమైన భార్య కావాలని రూపు దిద్దుకొంటున్న కలని మరిచిపోయి హఠాత్తుగ ఓ అమ్మాయి మెడలో మూడు ముళ్ళూ వేయడం.

జీవితానికి పరిస్థితులతో రాజీతప్పదని చదువూ, ఉద్యోగంద్వారా గ్రహించాక, వివాహం విషయంలో అటు వంటి రాజీయే పడడానికి పూనుకునేసరికి అబ్బాయి వర్ణాంతర వివాహం చేసుకోబోతున్నాడని నాన్నగారు ఓరోజు పరి గెత్తుకొచ్చి కోప్పడి, ఏడ్చి-వద్దని వప్పించి-మరి రెండునెలలకి ఓ అమ్మాయిని చూపించి ఈమెతో బ్రతకాలని గురుచేశారు.

నవ్వొచ్చింది. పళ్లు ఊడకొట్టుకోడానికి నేను చూసు కున్న రాయి కాదని మరొకరాయి చూపించారు. అంతే తేడా. అప్పటికే ఆశాభంగాలు చాలా గొప్ప సెన్సాఫ్ హ్యూమర్ ని ఏర్పరచాయి. మరో నెలలో పెళ్లయిపోయింది.

అదృష్టవశాత్తూ సీత మంచి పిల్ల-అయితే అందమయినది కాదు-అది కూడా అదృష్టవశాత్తూనేమో!

మరో ఏడాదికి ఉద్యోగరీత్యా ఢిల్లీ ట్రయినింగ్‌కు వెళ్ళవలసిన అవసరం వచ్చినప్పుడు అమ్మ గుర్తుచేసింది. కమలా వాళ్లూ ప్రస్తుతము ఢిల్లీలోనే వుంటున్నారని-'ఉత్తరం రాయి. ఆ పదిరోజులూ వాళ్ళింట్లో ఉండవొచ్చు' అంది. వెంటనే వ్రాశాను. తిరుగు టపాలోనే సమాధానం వచ్చింది. కమలే స్వయంగా వ్రాసింది. "తప్పకుండా రా. కాని ఒక్క షరతు. నీతోపాటు మీ ఆవిడనీ తీసుకురావాలి" ఉత్తరం చూడగానే వస్తానని మా ఆవిడ పట్టుపట్టి కూర్చుంది. ఆడ వాళ్ళకి ఆలోచనా మగవాళ్ళకి అవకాశంవస్తే ఇక ఆ పనికి విర మించడం అంటూ వుండదు. తప్పనిసరిగా యిద్దరం బయలు దేరాం.

మా ఆవిడని చూడగానే ఆప్యాయంగా రెండుచేతుల్నీ తన చేతుల్లో తీసుకొని పలకరించింది కమల.

"ఆయన స్నానం చేస్తున్నారు, రండి" అని సామాన్లు అందుకుంది. ఒక క్షణంలో ఇద్దరికీ కాఫీ అందించింది. నా పక్కకి వచ్చి "మంచిపిల్లనే చేసుకున్నావే! దొంగా!" అంది సీత వినకుండా. నాకంతా ఉక్కిరిబిక్కిరిగా ఉంది.

మరోక్షణంలో రాఘవేంద్రరావు వచ్చాడు. ఆయన్ని చూసి పదహారేళ్ళయింది. వెంటనే పోల్చుకోలేకపోయాను.

జుత్తు దాదాపు ఊడి బట్టతల అయిపోయింది. బుగ్గలు ఉబ్బినట్టయి, పెదవులు మరీ దళసరిగా కనిపిస్తున్నాయి.

అన్నిటికన్నా—కళ్లు ఎర్రగా తెలుస్తున్నాయి.

నన్నూ అతను పోల్చుకోలేకపోయాడు.

"బాబీ అండీ – మన పెళ్లికి పదేళ్ళవాడు"—— అని మా ఆవిడవేపు తిరిగి "మీ ఆయన చాలా గడుసువాడమ్మా. ఆ రోజులలోనే నన్ను పెళ్ళి చేసుకోమని వెంటబడేవాడు" ——గుక్క తిప్పుకోకుండా నవ్వింది.

సీత సిగ్గుపడింది. నా ముఖం ఎర్రనయింది. రాఘవేంద్రరావుకి ఈ పరిహాసం నచ్చనట్టుంది. "నాకు ఆఫీసువేళయింది." అని నావేపు తిరిగి "రెస్టు తీసుకోండి, రాత్రి మాట్లాడుదాం" అని గదిలోకి వెళ్ళిపోయాడు. ఇంత నవ్వుతున్న కమల పిల్లి అయిపోయింది. మాష్టారి పేము బెత్తం రుచి తెలిసిన విద్యార్థిలాగ అతని వెనకగదిలోకి నడిచింది. అతను వెళ్ళేవరకూ మళ్లీ మా వేపు చూడలేదు. మేం మా సామాన్ల గొడవలో పడ్డాం.

మేం వచ్చినందుకు తెచ్చిపెట్టుకున్న ఉత్సాహంతప్పిస్తే నిత్యజీవితంలో అది లోపించినట్టు ఆ క్షణంలో పసిగట్టాను. కమల కేం వయస్సుమించిపోలేదు. కాని జీవితభారాన్ని మోసిన అలసట కళ్లక్రింద నీడలలో తెలిశాయి. మనిషి నీరసించింది. గాలిపోయిన బెలూనులో ముడతల్లాంటివి ముఖంమీద అక్కడక్కడా కనిపించాయి. ఇల్లు చాలా విశాలంగా చాలా శుభ్రంగా వుంది. కాని ఎక్కడా పిల్లల అలికిడి లేదు. కమల జీవి

తంలోనూ, మనస్సులోనూ ఒంటరేనేమో! మేం రావడం ఆవిడకి పెద్ద మార్పులాగవుంది మాతోపాటు అన్నిచోట్లకీ వచ్చింది. హుషారుగా అన్నీ చూసింది. అప్పుడు నాకో విషయం అర్థమయింది. మూడేళ్లయి అక్కడ ఉంటున్న ఒక్క సారీ ఇవేవీ ఆమె చూడలేదని, ఆశ్చర్యం కలిగింది.

ట్రయినింగ్ మరి నాలుగురోజుల కయిపోతుందనగా మధ్య ఆదివారం వచ్చింది. ఆరోజు తాజ్‌మహల్ చూడాలని అనుకొన్నాం. ఆ ఆలోచన వచ్చిందే తడవుగా ఆనందంతో ఉక్కిరి బిక్కిరవుతూ ఏర్పాట్లు చేస్తుంది కమల.

"మీ ఆయన్నీ రమ్మను" అన్నాను.

చెంపపెట్టు తగిలినట్టు తుళ్లిపడి, అంతలో నవ్వి "ఆయనకి తీరిక ఉండదు, పోనిద్దూ" అంది ముఖం తప్పించుకొని—

బాగుండదని బయలుదేరేముందు రాత్రి నేనే అడిగాను—"మీరూ రాకూడదా?" అని.

"నేనూ అంటే – కమల వస్తుందా?" అన్నాడు.

ఆ ప్రశ్నకి బిత్తరపోయాను.

అంతలో నవ్వి– "తాజ్‌మహల్ చరిత్రకి ఒక గుర్తు. నాకేమీకాదు. నేను కళాకారుడినికాను. ఐయామ్ నాట్ ఇంటరెస్టెడ్" అన్నాడు. ఏ విషయంమీదయినా ఖండితమైన అభిప్రాయాలు కలవాడిగా, తన అభిప్రాయాన్ని ఖండించే హక్కు ఎవరికీ లేదన్నట్టుగ అతనికి విశ్వాసంఉన్నట్టు ఆ మాటలో గ్రహించాను.

విచిత్రం – తెల్లవారుజామున లేస్తూనే తను రావడం లేదని చెప్పేసింది కమల. మే మిద్దరం నిర్ఘాంతపోయాం.

"అదేం? అంతలో నీ మనస్సు మారిపోయిందేం? " అన్నాను నేను ఆశ్చర్యంగా.

జవాబు సీత ముఖం చూసి నవ్వింది కమల. "నీకేం తెలుస్తుంది బాబూ. నువ్వు మగాడివి. ఆప్రశ్న మీా ఆవిడ అడిగిందేమో చూడు'' అంది. "నేను చూడకపోతే ఏం మునిగిపోతుంది. వెళ్ళిరండి" అంది మళ్ళీ.

ఇంత జరిగాక వెళ్ళడంలో ఉత్సాహం చచ్చిపోయినా బయలుదేరాం.

రాత్రికి తిరిగి వచ్చేసరికి పన్నెండు దాటింది. మా పిలుపు వినీవినడంతో కాచుకు కూచున్నట్లు తలుపుతీసింది కమల. మేం లోపలికి రాగానే "ఇష్ – 'నెమ్మదిగా' ఆయన పడుకొన్నారు" అని మెల్లిగా మా గదివేపు నడిచింది చెయ్యి పుచ్చుకొని. ఆ గొంతులో భర్తపట్ల భయం, విశ్వాసం చూసి ఆశ్చర్యమేసింది.

అంతా చీకటి_

"ప్రయాణం బాగా జరిగిందా ?'' అంది రహస్యంగా.

"ఊం'' అన్నాను.

"పడుకోండి. ఉదయం మాట్లాడుకొందాం" అంది వెనక్కి తిరుగుతూ.

ఆమెలో ఏదో కోపాన్ని హఠాత్తుగా పసిగట్టాను. పొద్దుటి వ్యక్తికీ ఇప్పటివ్యక్తికీ తేడా కనిపించింది. నిద్రరాక అటూయిటూ దొర్లుతుంటే బాత్ రూంలో లైటు వెలిగింది. అప్పటికే సీత వొళ్ళెరుగని నిద్రపోతోంది. ఎవరిదో ఏడుపూ, బరువుగా ఊపిరీ తెలిసింది.

మెల్లిగా లేచి గది బయటికి వచ్చాను. బాత్ రూం లోని దీపం చారలో కమలని గుర్తుపట్టాను. అంతేకాదు. ఆమె నుదుటిమీద రక్తాన్ని గుర్తుపట్టాను.

"కమలా!" అన్నాను భయభ్రాంతుడినయి.

ఆ కేకకి తలమీద పిడుగుపడ్డట్టయి ఒక్కసారివచ్చి నా నోరు మూసింది. "మెల్లిగా మాట్లాడు. ఆయన వొళ్ళెరిగి నిద్రపోతున్నారు. నువ్వు ఇప్పుడు లేచావేం!" అంది గొంతు మామూలుగా ఉంచాలని ప్రయత్నిస్తూ.

"ఏమిటిది ! నుదుటికి రక్తమేమిటి !" అన్నాను.

ఎంతోసేపు మాట్లాడలేదు కమల. "ఎంత బ్రాందీసీసా లయితే మాత్రం అంతగట్టివి ఎందుకు బాబూ" అంది.

ఒళ్ళు జలదరించింది నాకు.

"త్రాగాడా ! సీసాతో కొట్టాడా?"

నవ్వింది. "ఏం? కొట్టడానికి అధికారం లేదా భర్తకి ?"

తెల్లబోయాను. "ఎందుకూ ?"

"కారణం ఏ ఆడదీ చెప్పదు బాబీ. నువ్వడగకూడదు. ఇప్పుడు లేచావు. లేకపోతే నీకూ దొరికేదాన్నికాదు. మెవరితో అనకేం ?" అని చెయ్యిపట్టుకొంది.

"చ ఛ" అన్నాను.

ఆలోచించినకొద్దీ రాఘవేంద్రరావుమీద కసీ, కమల పరిస్థితిమీద జాలీ పెనవేసుకున్నాయి. నే నాలోచిస్తున్నానని కనిపెట్టింది గావును—

అంది, 'నువ్వూ మీ ఆవిణ్ణి కొడతావా ?'

ఉదాసీనంగా అన్నాను, 'నాకు అందంలేదుగా పెళ్ళాన్ని కొట్టే అర్హతలేదు.'

ఆమాట చెళ్ళునతగిలినట్టుంది. చీకట్లో నిర్ఘాంతపోయిచూసింది.

బయలుదేరేముందు కొత్తచీరతో సీతని సత్కరించింది.

'త్వరగా అబ్బాయిని ఎత్తుకోవాలి సుమా!' అని చెవిలో మెల్లిగా అంది. ఆ మాటలో ఎదుటివ్యక్తికి ఆదేశంకన్న, తన పరిస్థితిపట్ల అసంతృప్తి తోచి జాలేసింది నాకు.

గుమ్మం దిగబోతూంటే చిన్నపిల్లడినిలాగ వెనక్కిలాగి 'మంచిపిల్ల. జాగ్రత్తగా చూచుకో' అంది.

అనుకోకుండా అన్నాను. 'మంచిదయితే నేం? అందగత్తెకాదు'

చప్రున కోపం తెచ్చుకొంది. "ఆమె అందానికేం ? చిలకలాంటిపిల్ల."

నవ్వు రాలేదు నాకు. "అందం"లో రాజీకి కమల మరోమెట్టుదిగివచ్చినందుకు ఆశ్చర్యమేసింది.

♦ ♦ ♦

నాలుగేళ్ళ తర్వాత — మళ్ళీ హైదరాబాదులో ఓ స్నేహితుడి పెళ్ళిలో తటస్థపడింది కమల.

నలుగురితో కబుర్లు చెప్పుకుంటూ పెళ్ళి పందిటిలో ఓమూలచేరిన నన్ను వెదుక్కొంటూ ఓ కుర్రాడు వచ్చాడు- 'బాబీ మీరేనా?' అంటూ.

తలూపాను.

"అయితే ఒకావిడ మీతో మాట్లాడాలంటోంది. బయట గేటు దగ్గిర నిలబడింది."

నే నాశ్చర్యపోయాను. దగ్గర్లోనే కూర్చున్న మా ఆవిడకి ఆ మాటలు వినిపించినట్లున్నాయి. అప్పుడే అనుమానంతో నావేపు చూస్తోంది.

లేచాను. గేటుని ఆనుకొని కమల నిలబడివుంది. నే నాశ్చర్యపడడం చూసి "ఏం? వింతగావుందా? నిన్ను చూసి నేనూ ఆశ్చర్యపోయాను" అంది. "పెళ్ళికొడుకు తండ్రీ మా ఆయనా ఒకే ఆఫీసులో పని చేస్తున్నారు. మూడేళ్ళయింది వచ్చి - నువ్వెందుకొచ్చావిక్కడికి?"

మనిషిలో ఇదివరకటి ఉత్సాహంలేదు. కాని ఇదివరకటి ఆప్యాయత ఏమాత్రం తగ్గలేదు. పెద్ద మనిషిలాగా, నిండుగా, ప్రేమగా, నిలకడగా మాట్లాడడం అలవాటయింది.

ఇదివరకటికంటే బాగా చిక్కింది. కణతలదగ్గర జుత్తు తెల్లబడుతోంది. నేనూ సూటిగా గమనించడం చూసి_

"ఇక్కడే నన్నలా చూస్తూ నిలబడితే యెవరయినా ఏమైనా అనుకొంటారు. మీ ఆవిడని తీసుకొని మా ఇంటికి రాకూడదూ ఒక్కసారి ?" అంది.

యింటిగుర్తులు చెప్పింది. "రా. చాలా విచిత్రాలు చూపిస్తాను. ఇంక వెళ్ళాలి. అబ్బాయిలేచి ఏడుస్తాడు" నా కళ్ళలో ఆశ్చర్యాన్ని గమనించి నవ్వేసి "అన్నట్టు మావాడిని చూడలేదు కదూ నువ్వు ? చూద్దువుగాని'' అంది రెండు చేతులతో బర్మాముడిలో గులాబీని సరిచేసుకొంటూ.

నా చెయ్యి పట్టుకుని బీచ్‌కి ఆడుతూపాడుతూ నడిచే కమలకీ,నిండయిన పరిపూర్ణతను సాధించిన ఈమాతృమూర్తికీ పోలికలు వెదక ప్రయత్నించేలోగా వెళ్ళిపోయింది.

నడచిపోతూంటే చూస్తూ మనిషిలో ఇంకా ఠీవి పోలేదనుకున్నాను.

మరో ఆదివారం తీరికచేసుకొని నేనూ మా ఆవిడా కమల ఇంటికి వెళ్లాం.

ముందు వసారాలో కూర్చొన్న వ్యక్తినిగానీ, అతని ముందుఆడుకొంటున్న మూడేండ్ల కుర్రాణ్ణికానీపోల్చుకోలేక పోయాను. కమల లోపల్నుంచివచ్చి భర్తకి నన్ను గుర్తు చెయ్యబోయేసరికి రాఘవేంద్రరావుని గుర్తుపట్టి నిర్ఘాంతపోయాను. కుడికన్ను దగ్గర్నుంచి చెవివరకూ చీరుకుపోయినట్టు పెద్దమచ్చ

చూసేటప్పుడు కన్నుకూడ దృష్టి తప్పినట్టనిపిస్తుంది. ఎడమ చెయ్యి సరిగా పని చెయ్యనట్టుంది. వంకర తెలుస్తోంది శరీరం మరింత బరువయింది. తలమీద ఒక్క వెంట్రుకకూడా లేదు. మనిషి మాటలో ఇదివరకటి సూటిదనం, నిర్భయం లేదు. ఇప్పుడు తరుచు నవ్వుతున్నాడు. జీవితంలో ఓటమివల్లనో, కష్టసుఖాల అవగాహనవల్లనో మెత్తబడ్డాడు. ఇది రాఘవేంద్రరావులో ఊహించలేని పెద్దమార్పు. తెల్లబోయి కమల వేపు చూస్తే "మాట్లాడకు" అని సంజ్ఞ చేసింది.

రాఘవేంద్రరావు నా ఉద్యోగం విషయాలన్నీ తీరికగా అడిగాడు. తన ప్రమోషనులు, బదిలీలూ, టూర్ల గురించి చెప్పాడు. మాట్లాడుతూ చాలసేపు కూర్చున్నాను. కమల మా ఆవిడతో గంటపైగా కబుర్లేసుకొంది.

వస్తానని లేచి లోపలికి నడిచాను.

"మీ ఆవిడ ముఖం కడుక్కుంటోంది. దొంగా పిల్లలని చెప్పవేం? ఇద్దరటగా?" అంది కమల.

"అవును. మామామగారిదగ్గర ఉన్నారు" అన్నాను.

కాస్తాగి "ఏమిటయింది మీ ఆయనకి ?" అన్నాను ఆతృతగా.

"మూడేండ్లక్రితం కాన్పూరు దగ్గర జీపు ఆక్సిడెంటయింది. తల పగిలేదే! కొద్దిలో తప్పింది. ఆతర్వాత నాలుగు నెలలు ఆసుపత్రిలో ఉన్నారు అప్పుడే ఈ బదిలీ వచ్చింది."

ఎక్కడా అసంతృప్తి, దుఃఖం ఆమె కంఠంలో ధ్వనించలేదు. ఉండబట్టక కసిగా ఓ ప్రశ్న వేశాను. "ఎలా బ్రతుకుతున్నావు ఇటువంటి కురూపితో?"

తెలిసి తక్కువవాడిని క్షమించినట్టు చూసి ఫకాలున నవ్వింది. "నోర్మూయ్ _ మా ఆవిడ వింటుంది. వింటే — ఆయనతో బ్రతకడం నిజంగా నాకు ఇష్టంలేదేమో ననుకొంటుందికూడాను." అంది.

అంతలో మాట మార్చి "మా బాబుని చూశావా? మధు వీడిపేరు" అంది.

చూశాను. సన్నగా, పీలగా, ఒంట్లో ప్రాణంలేనట్టు నీరసంగా వున్నాడు. పెద్దజుత్తు, చిన్ననోరు. మూడేళ్లొచ్చినా మాటలు రాలేదు. ఏమయినా అందం వాడిలో కనిపించలేదు.

ఆ మాటే అన్నాను. "మీ ఇద్దరి పోలికా రాలేదు"

ఫక్కున నవ్వింది."ఏమయినా ఆయనపోలిక రాలేదు." అదే అదృష్టం—"

నేను తెల్లబోతే — "అన్నిటికీ అలా అర్థాలు తీయకూడదు. వీడు పుట్టాక నాకేం హద్దులులేవు" అని ఆప్యాయంగా వాడిని అక్కున చేర్చుకుంది.

— ఆలోచిస్తూ మా ఆవిడతో నడిచాను.

చిన్నప్పటి గర్వం, తిరుగుబాటులోకన్నా ఈ దయ, ప్రేమలో ఇంకా అందంగా కనిపించింది కమల. లేక అందం మారలేదేమో _ అందాన్ని చూసే దృష్టిలో నేనేమో ఈ మార్పంతా !

రాఘవేంద్రరావులో అందం చెరిగిపోయినా, కమల ఆలోచనలో మొదటి అందపు ముద్ర చెరిగిపోలేదు.

నా అందంలో మార్పులేకపోయినా నా అందాన్ని గురించి ఆమె అభిప్రాయంలో మార్పు తెచ్చుకుంది.

సీతలో 'అందం' లేకపోయినా ఆమె స్వభావంలో, బ్రతకడంలోవున్న అందంతో సరిపెట్టుకొంది.

మరి ఆ పసివాడిలో అందం ? తండ్రి పోలికలు లేనికారణాన, ఆ గుణాల్ని పుణికిపుచ్చుకోడన్న ఆశలు, అన్నిటికీ మించి తన కొడుకన్న ఆప్యాయతలోని అందమేమో అది.

ఆలోచనలమీద ఆలోచనలు పేరుకుంటున్నాయి —

కళ్ళముందు వృద్ధాప్యం ఆవరించుకొంటున్న స్త్రీ మూర్తిని ఊహించుకొంటూ — 'అందం' తన విశ్వరూపాన్ని కమలలో ప్రదర్శించిందనుకొన్నాను.

—జ్యోతి
దీపావళి ప్రత్యేక సంచిక

—o—